

DAVID EDGERTON, BJÖRN FRYKLUND og TOMAS PETERSON: 'Until the Lamb of God Appears...' Lund University Press, Lund 1994, 267 s.

Fra det stabile Sverige iagttog man med interesse og lidt bange anelser de voldsomme vælgeropbrud, der i 1970erne gjorde ende på de traditionelle partisystemer i Danmark og Norge. I Sverige fortsatte man endnu i flere årtier med et stabilt fempartisystem. Men efter et første urovarsel med Miljøpartiets gennembrud i 1988 fik også Sverige sit store opbrudsvalg i 1991, hvor to nye partier, Kristeligt Demokratiska Samhällspartiet og Nyt Demokrati fik henholdsvis 7,2% og 6,7% af stemmerne, altså tilsammen 1/7 af de svenske vælgere. Der er mange lighedspunkter med det danske protestvalg i 1973, og det bidrager til den apokalyptiske tone i skildringen af sammenbruddet (de nye partiers andel af stemmerne i Danmark var dog dobbelt så stor som i Sverige, hvis rystelse altså var væsentligt mindre).

Ifølge Göran Rystads forord til foreliggende værk er det et produkt af det tværfaglige projekt 'Encountering Strangers', der forener Historisk Institutets studie af flygtningepolitik med de to sociologer Fryklund og Petersons studier over populisme og protestpartier i Norden. Det sidste har siden 1970erne beskæftiget sig med Fremskridtspartierne i Danmark og Norge og det finske Husmandsparti. Nu, da der med Nyt Demokrati (ND) fremkom en beslægtet bevægelse i selve Sverige, var der god grund til at undersøge den nøjere. Bogens interesse er derfor næsten udelukkende forbeholdt ND, som forfatterne tolker lige som Fremskridtspartierne, ikke som et højreparti, men som et udtryk for politisk mistillid.

Værket er på engelsk og omfatter en række selvstændige bidrag fra de tre forfattere, bidrag, som ikke har den store indbyrdes sammenhæng. Således diskuterer Björn Fryklund i de første tre kapitler udviklingen af begrebet politisk kultur. Tomas Petersson giver i 4.kapitel en historisk oversigt over mistillidsfaktoren i svensk politik i efterkrigstiden. Kun de sidste tre kapitler beskæftiger sig direkte med 1991-valget på grundlag af to undersøgelser, dels en økologisk baseret regressionsanalyse af valgresultaterne, dels en postenquete i en række svenske kommuner.

David Edgerton fremlægger resultatet af den økologiske analyse i kap. 5, der trods sin dramatiske titel: »The Voters Rebellion« og sin længde (44 s.) alene er et forsøg på at beregne en vandringsmatrice mellem de to valg i 1988 og 1991. Også enqueteen frembringer en vandringsmatrice, og begge sammenlignes yderligere med resultatet af en landsdækkende surveyundersøgelse. De tre matricer ligner da heldigvis hinanden temmelig meget. Men der er langt større overensstemmelse mellem resultaterne af de to interviewundersøgelser end med den økologiske undersøgelse, hvis metode man derfor kan have nogen betænkelighed ved, jfr. bemærkningen s.185 om 'aggregation bias'. Under alle omstændigheder viser de tre undersøgelser nogenlunde entydigt, hvor ND fik sine stemmer fra, nemlig 1/4 fra Socialdemokratiet, 1/4 fra de konservative Moderaterne, 1/4 fra Centerpartiet og mindre partier og 1/4 fra nye vælgere: ND har således, lige som i sin tid Fremskridtspartiet, samlet vælgere fra hele det politiske spektrum.

Først i anden halvdel af sidste kapitel når forfatterne frem til forsøg på forklaringer af vælgeropbruddet. Her har undersøgelsen samlet sig om tre faktorer, nemlig valgkampens to dominerende stridsspørgsmål, skattereform og flytninge, samt den almindelige politiske mistillid.

Den svenske skattereform af 1989 blev i sin tid præsenteret som neutral i sin virkning på balancen mellem indkomstgrupperne og på statsfinanserne. Men to år senere mente langt de fleste, at den havde været til fordel for højindkomstgrupperne, og at statsfinanserne havde det værre end nogen sinde. Undersøgelsen viser, at kun 1/3 var tilfredse med skattereformen, og det gjaldt særlig det regerende Socialdemokratis vælgere. Derimod var utilfredsheden størst inden for ND. Forfatterne påviser, at partiskift var størst blandt utilfredse vælgere, og at spørgsmålet navnlig havde bidraget til Socialdemokratiets katastrofevalg.

Forfatterne har tidligere lavet en spørgeundersøgelse af en lokal folkeafstemning om flygtningepolitikken i Sjöbo kommune i Skåne i 1988, der førte til et nej til flere flygtninge. De påviser nu, at holdningerne i Sjöbo var repræsentative for hele den svenske befolkning, 57% mente, at flygtningepolitikken havde udviklet sig i den forkerte retning, medens kun 27% syntes, at det gik i den rigtige retning. Flygtningepolitikken har i 1980'erne været båret af en konsensus mellem partierne, spørgsmålet blev indiskutabelt, kritikere genstand for brændemærkning (stigmatisering). Her var således tale om en udbredt, men undertrykt utilfredshed. Den er fremherskende hos arbejdere, landmænd og erhvervsdrivende, men mindre hos funktionærer og mindst hos akademikere, hvor halvdelen dog stadig er kritiske. ND var det eneste parti, som åbent kritiserede flygtningepolitikken, selv om et flertal af vælgerne inden for alle partier mente, at den var forkert. Spørgsmålets polarisering gennem ND har således bidraget væsentligt til partiets gennembrud.

Forfatterne hævder således, at en stærk utilfredshed med den officielle politik i valgets to hovedspørgsmål har undergravet tilslutningen til de gamle partier, især Socialdemokratiet, og betinget vælgerstrømmen til ND. Men denne skepsis hænger også sammen med en grundlæggende mistillid til hele det politiske system: 38% erklærer sig for tilfredse med systemet som det fungerer i dag, 28% er utilfredse og resten uden holdning. Undersøgelsen viser, at 57% af NDs vælgere udtrykte klar mistillid til Sveriges politiske system mod kun 25% i midterpartierne og 15% i Socialdemokratiet, men 33% i Vänsterpartiet. Mistilliden synes således at udgøre en selvstændig politisk skillelinie, som går på tværs af den dominerende højre-venstre dimension, og som blev politiseret af ND og herved bidrog til vælgeropbruddet.

Bogen afsluttes med et særdeles grundigt og omfattende summary, og da selve værket er en såre udførlig analyse af nogle relativt tynde data, vil resumeet tjene som en nyttigt overblik over værkets emner.

Bogen giver et vigtigt bidrag til forståelsen af det vælgeropbrud og den protestadfærd, der i 1991 endelig smittede også de svenske vælgere.

Torben Worre